

Lastensuojelutyön ja palvelujärjestelmän haasteet¹

Tarja Pösö

Tällä hetkellä puhutaan monista lastensuojelua koskevista ongelmista. Suuri osa ongelmista liittyy lastensuojelun järjestelmään. Joissakin yhteyksissä puhutaan jopa lastensuojelun kriisistä. Silloin korostetaan sitä, että lastensuojelussa kohdataan perheiden ja lasten yhä vaikeampia ja monimutkaisempia ongelmia, ollaan huolissaan kuntien, alueiden ja työntekijöiden ja tiimien välisistä eroista (eriarvoisuus palveluissa) ja työn puutteellisista resursseista (mm. työntekijäaika suhteessa asiakkaisiin), taito-ongelmista (kuten esimerkiksi maahanmuuttaja- ja lapsityössä), kuntien, valtion, läänien välisistä ohjaussuhteista ja palvelujärjestelmän moninaistumisen (mm. yksityisten palveluiden lisääntymisen) aiheuttamista valvontaongelmista. Lainsäädäntöä pidetään uudistamista vaativana. Lastensuojelun ongelmakohtia korostava näkemys on näkyvissä esimerkiksi sosiaalialan kehittämisohjelmassa (Kansallinen sosiaalialan kehittämisohjelma 2003), jonka pohjalta on esitetty tarvetta erilliselle, lastensuojelun pitkäaikaiselle kehittämisohjelmalle.

Palvelujärjestelmätason rinnalla lastensuojelussa on oleellista se, mitä tapahtuu yksittäisten lasten, nuorten ja vanhempien (ja lastensuojelutyöntekijöiden) elämässä. Lastensuojelussa on aina kyse tavalla tai toisella kriisistä silloin, kun lasten ja perheiden elämään puututaan lastensuojelullisesta syystä tai motiivista. Kriisi kuvaa niin lastensuojelutarvetta synnyttäneyttä ja ylläpitäneyttä tilannetta kuin puuttumista itsessään. Tätä on joskus lähestytty traumanäkökulmasta. Vaikuttavimpia käsitteellistyksiä on kuitenkin mielestäni omakohtaiseen kokemukseen perustuva kuvaus lastensuojelusta suuronnettomuutena (Karhu 2000). Tuolloin

---

¹ Esitelmä valtakunnallisilla sosiaalipedagogiikan päivillä Hämeenlinnassa 14.–15.3.2003

suuronnettomuus viittaa siihen, mitä lapselle tapahtuu: asioiden kulku siihen pisteeseen, että lapsi voi joutua haluamaan pois kotoaan, on yksilölliseltä merkitykseltään suuronnettomuuden kaltainen. Kuitenkin vain harvoin otetaan huomioon tuo suuronnettomuus ja toimitaan sen edellyttämällä tavalla.

Tässä lyhyessä puheenvuorossa käsittelen lastensuojelutyön ja palvelujärjestelmän haasteita tuosta nimenomaisesta näkökulmasta, jossa yhdistyy siis se, että lastensuojelussa on aina kyse yksilöllisistä elämäntilanteista ja -tilanteista ja palvelujärjestelmän toiminnasta. Lastensuojelussa ovat molemmat tasot läsnä jatkuvasti (muut tasot esimerkiksi kulttuurisen ja historiallisen sivuutan tässä) ja siksi niiden samanaikainen tarkastelu on tärkeää. Kun puhutaan lastensuojelutyöstä ja palvelujärjestelmästä (kuten tämä puheenvuoro oli otsikoitu), puhutaan aina myös yksilöllisistä kokemuksista ja elämänkuluista.

Puheenvuoro on mitoitettu lyhyeksi ja siksi tarkastelu jää pakostakin yleiseksi. Näkökulmani lastensuojeluun on suppea. Tarkoitan yksilö- ja perhekohtaisella lastensuojelulla toimintaa silloin, kun lapsen ja perheen psykososiaalisessa tilanteessa on ongelmia tai merkittäviä riskejä niiden kehittymiseksi. Yleinen, ehkäisevä lastensuojelu riskilapsuuskien estämiseksi jää tarkastelun ulkopuolelle. Se on luonnollisesti tärkeää, mutta se ei ole vain lastensuojelun vastuulla vaan on osa yleisempää lapsi-, perhe- ja yhteiskuntapolitiikkaa ja sen käytäntöjä.

Lastensuojelun kriittiset pisteet

Seuuraavassa jaksossa tarkastelen lastensuojelua muutamien kriittisten pisteiden kautta. En pyri niinkään täsmentämään huolta lastensuojelun palvelujärjestelmän kriisistä vaan paikantamaan muutamia lastensuojelun nykytilaa kehystävistä tekijöistä.

Lapsuuden ja perhe-elämän huolenaiheet

Lasten ja perheiden psykososiaalinen tilanne on viime aikoina herättänyt paljon huolta. On ilmestynyt useampia analyyseja siitä, kuinka erilaiset lapsiin ja perheisiin kohdistuvat hyvinvointipalvelut ovat heikentyneet ja kuinka lasten välittömässä elinympäristössä niin koulussa ja päivähoitossa kuin kotona lapset jäävät hyvin vähälle aikuishuomiolle (Bardy & Salmi & Heino 2001). Puhutaan jopa välttämättömän perushoivan puutteista ja lapsuuden eriarvoisuudesta (Järventie & Sauli

2001). On hyviä lapsuuksia ja nuoruuksia, mutta myös niitä, joita leima suru, hämmennys ja hätä; rikokset, väkivalta ja hoivan ja huomion puute.

Huoli lasten ongelmista ei kuitenkaan ole uusi ilmiö vaan sen historia on pitkä. Jotkut kirjoittajat ovat korostaneet, että lasten ongelmat ovat pitkään tarjonneet ihmisille jaetun huolen, närkästyksen ja moraalisten kannanottojen kohteen (esim. Pearson 1987). Huolet luovat omanlaista kollektiivisuutta – on tärkeää voida olla yhdessä huolissaan huonosti käyttäytyvistä nuorista ja heitellejätetyistä vauvoista. Aiheethan vaihtelevat (vrt. Cohen 1973; Aaltonen & Honkatukia 2001). Yhteisiä huolen kokemuksia saatetaan tarvita jopa niin paljon, että huolen dynamiikka voi olla sangen etäällä ongelmien dynamiikasta. Kuitenkin yleiset hyvän lapsuuden normistot ovat sangen jaettuja – kukapa meistä uskaltaisi sanoa, että esimerkiksi jatkuva pelko on lapsuuden luontainen tunnetila?

Kun otetaan kantaa siihen, että asiat ovat muuttuneet – esimerkiksi lapsuuden ja perhe-elämän ongelmat ovat kasvaneet – on oltava huolellinen vertailujen tekemisessä. Tarkkaan ottaen meillä on melko vähän sellaista tietoa lapsuuden tai perhe-elämän ongelmista, joita voitaisiin verrata vuodesta toiseen. Jopa rikollisuustilastot ovat tulkinnallisia ja kertovat vain osittaisen kuvan rikollisuuden muutoksista. Sama koskee esimerkiksi lastensuojelusta saatavaa tietoa (ks. esim. Heino & Pösö 2003). Jos esimerkiksi lasten lukumäärä avohuollon tukitoimien kohteena on kasvanut merkittävästi, niin tärkeä kysymys on se, millä edellytyksillä voimme tulkita asian niin, että on kyse lasten ja perheiden elämäntilanteiden heikentymisestä eikä esimerkiksi kunnallisten kirjaauskäytäntöjen tai työikäntöjen luokittelukäytäntöjen muutoksista - tai niistä kaikista? Sama kysymys voidaan esittää monen asian kohdalla, sillä ongelmat eivät ole itsestäänselvyksiä vaan erilaisten toimijoiden tunnistamisen ja määrittelyiden tuotosta.

Vaikka huolen dynamiikkaan tulee suhtautua varauksella, ei ole kuitenkaan perusteita väheksyä aikalaiskeskustelussa esiin nostettuja huolenaiheita. Itse olisin huolissani tutkimuskirjallisuuden antaman kuvan pohjalta ainakin köyhistä pienten lasten (yksinhuoltaja)perheistä, sijoitettujen lasten monimutkaisista sijoitusurista, perhesuhteiden väkivaltaisista piirteistä, lastensuojelutyötä tekevien vaihtelevista, usein ohuista ja olemattomista tukirakenteista sekä lasten ja nuorten elämän maaston muutoksista (sukupolvien välisten erojen näkökulmasta).

Perheiden moninaisuus lastensuojelun haasteena

Lasten ja perheen ongelmat ja niiden hoito hyvinvointibyrokratioissa ja etenkin lastensuojelullisesti aktivoi ihmisiä mielipiteisiin ja myös organisoi toimintaan. Mediakirjoittelu ja erilaiset järjestöt (löytyyhän esimerkiksi Lastensuojelun Keskusliiton jäsenistöstä yli 80 lastensuojelujärjestöä) ovat tästä esimerkkejä. Perheteemat ja myös perhekonfliktit ovat sellaisia, joista kuullaan usein ennen kaikkea aikuisten ääni; usein se nuotoillaan lapsen edun ajamiseksi. Äänen saamisessa on kyse valan saamisesta. Kriittinen perhetutkimus ja yhteiskuntatieteellinen lapsitutkimus ovat jo jonkin aikaa korostaneet, että perhe ei ole yhtä vaan siellä on monta ääntä (ks. esim. Forsberg & Nätkin 2003). Miehen ääni on eri kuin naisen, lapsen ääni on eri kuin aikuisen. Siksi perheen moninaisuus olisi saatava näkyviin myös perhekonflikteista puhuttaessa. Siksi tarvitaan myös ns. lasten äänien kuulemista perhekonflikteissa. Tästä puhutaan usein lapsilähtöisen lastensuojelun käsitteen alla.

Voi olla, että perhesuhteiden moninaisuus itsessään murtaa perhekeskeistä suhtautumista lastensuojelutyöhön. Kun monen lastensuojelulapsen kohdalla on vaikea tämentää sitä, keitä lapsen perheeseen kuuluu, voi katse kääntyäkin lapseen. Lähtökohta on silloin lapsessa, ei (perhe)aikuisissa.

Suojelun tehtävä ja kohde muuttumassa

Kysymys siitä, mistä ja miten lastensuojelussa suojellaan, on uudelleenarvioitavana. Lapsia uhkaavat lähimpien aikuisten käyttäytyminen tai välinpitämättömyys kuten 1900-luvulta alkaen on ollut tyypillistä lastensuojelulle, mutta heitä uhkaavat myös monet muut asiat. Pitäisikö suojelun ulottua esimerkiksi informaatioteknologian mahdollisiin haittoihin ja jos, niin eikö silloinkin puututa johonkin melko yksityiseen - informaatioteknologiahan on sellaista, jota usein käytetään kodin yksityisissä tiloissa ja suhteissa?

Samanaikaisesti kun suojelun aiheita tulee lisää, muuttuu käsitys lapsuudesta. Tämänhetkinen vahva lapsikuva vastustaa lapsen näkemistä vain suojelun kohteena. Sen sijaan korostetaan lapsen toimijuutta, osallisuutta ja aktiivisuutta. Puhutaan lasten oikeuksista, eikä ainoastaan puhuta vaan niistä on tehty ihmisoikeuksia, ja silloin suojelu asettuu lapsen oikeudeksi suojeluun. Miten suojelu tulisi ymmärtää tällaisena aikana, jolloin lapsuuteen kohdistuvat käsitykset ovat muuttumassa

samalla kun lasten ja perheiden välisessä suhteessa tunnustetaan monia uhkia ja jännitteitä?

Ihmiset löytävät koko ajan uudenlaisia tapoja jännitteistää suhteitaan. Esimerkiksi: jos yleinen käsitys onkin vahvistumassa siihen, että avioero sinällään ei ole sosiaalinen ongelma vaan se on osa nykyistä perhe-elämän monimuotoisuutta ja -polvisuutta, niin samalla on jouduttu toteamaan, että ongelma onkin se, miten ihmiset suhtautuvat toisiinsa avioeron (tai avoeron) aikana tai jälkeen. Avio- ja avoliittojen jälkeiset suhdeasetelmat ja huoltajuutta koskevat erimielisyydet eri merkityksissään ovat näkyvä osa tämän hetken lastensuojelua. Siitä huolimatta esimerkiksi ns. eroauttamiselle ei ole toistaiseksi löytynyt vankkaa ja itsestään selvää paikkaa. Juridisesti asia ei joka tapauksessa yksinomaisesti ratkea (vrt. Auvinen & Kaivosoja 2003).

Suojelijoiden kirjo uudelleenarvioitavissa

Lastensuojelussa on aina ollut sosiaalityöllä vahva asema – yhtä lailla Lhyväntekijöillä ja epävirallisilla verkoilla – mutta sen rinnalla ollut muina toimijoina psykiatrit, psykologit, opettajat, poliisit, terveydenhoitajat, perhetyöntekijät ja nuorisotyöntekijät – ja monia muita. Asetelmia kirjoitetaan koko ajan uusiksi. Esimerkiksi Erja Sauraman tutkimuksessa pakkohuostaanotoista (2003) 1950- ja 60-luvuilla näkyy vahvana, että psykiatrinen arviointi oli näkyvää, mutta se kohdistui vanhempiin. Tällä hetkellä psykiatrinen arviointi on edelleen tärkeää, mutta se kohdistuu enemmän joko vanhemmuuteen tai lapsen ja nuoren tilanteeseen.

Samalla kun monitoimijaisuus on tunnustettu tärkeäksi lastensuojelussa, niin samalla tapahtuu koko ajan rajakamppailuja. Pystyvätkö lastensuojelun sosiaalityöntekijät arvioimaan vanhemmuutta vai onko se vain lastenpsykiatrien tehtävissä? Vai olisiko juristi se oikea henkilö tekemään päätöksen huostaanotosta? Vai onko huostaanotto sittenkin julkisen talouden kysymys eikä hyvinvointikysymys? Millainen pätevyys on oikea pätevyys lastensuojelutyöntekijäksi? Tuleeko terveydenhoitajan hallita huolensa lapsen tilanteesta yksin vai tuleeko hänen ottaa yhteyttä lastensuojeluun; jos ottaa, tapahtuuko niin, että hänen asiakassuhteensa ja näkemyksensä jäävät lastensuojelun jalkoihin? Ja niin edelleen. Moniammatillinen ja -organisaatorinen yhteistyö on aina tasapainoilua rakentavan yhteistyön ja rajakamppailujen välillä. Ja lastensuojelussa ei ole kyse vain ammatillisuuksista ja organisaatioista vaan myös muista näkemyksistä – lastensuojeluhan on aina osa myös kunnal-

lista poliittista ohjausta. Juuri tuo näkökulma on ehkä sivuutetuin lastensuojelun teema.

Lastensuojelun lapsikuva?

Yksi 1990-luvun lopun ja alkaneen vuosituhannen teemoista ollut lapsilähtöisen lastensuojelun kehittäminen. On kritisoitu sitä, että työkäytännöt keskittyvät ensisijaisesti vanhempiin ja lasten tilaa arvioidaan vanhempien tilan kautta (ks. esim. Hurtig 2003). Ajatellaan, että lapsen tilanne muuttuu, kunhan vanhemmat muuttuvat (ovat vähemmän masentuneita, juovat vähemmät, jne). On kritisoitu myös sitä, että lapsia sivuutetaan jopa sellaisissa tilanteissa, joissa hallinnollisesti olisi kuultava lasta. Lapsilähtöisten työmenetelmien kehittäminen ei koske vaan lastensuojelua vaan samaa keskustelua käydään kasvatustyössä ja muualla.

Menemättä siihen, mistä lapsilähtöisyys ja lasten oikeuksien puhe ovat nousseet, käsittelem sen sijaan lapsikuvia, jotka näkyvät lastensuojelun kehittämisessä. Lasten ja nuorten sosiaalisia ongelmia on Joel Bestin (1994, 9–11) mukaan tyypiteltävissä niiden kulttuuristen imagojen mukaan, jotka ovat sangen vakiintuneessa käytössä. Tällaisia tyyppejä hän paikantaa neljä (yhdysvaltalaisena tutkijana). Ensimmäinen tyyppi on kapinallinen lapsi. Kapinallinen lapsi vastustaa aikuisten odotuksia – karkaavat kotoa, harrastavat irrallista seksiä, rikkovat lakia ja suosivat epäsovivana pidettyä musiikkia ja pukeutumista. Kapinalliset lapset tekevät siis ongelmallisia valintoja ja siksi heitä ohjataan rajoittamalla heidän valintojaan. Tämähän näkyy nuorten lastensuojelussa – etenkin, jos nuoret tekevät rikoksia ja käyttävät huumeita!

Toinen Bestin paikantama tyyppi on deprivoitu lapsi. Deprivoitujen lapset kohtaavat köyhyyttä, vammaisuutta, sairauksia, perheongelmia ja muita elämää vahvasti rajoittavia tekijöitä. Kyse on elämänolosuhteista ongelmien aiheuttajina, ei tehdyistä valinnoista. Lapsia eikä edes nuoria kysytä vastuuseen heikoista elämänolosuhteista. Lapsia ja nuoria autetaan muuttamalla elämänolosuhteita. Tarkoitus on kompensoida niitä puutteita, joita lapsen ja nuoren elämänolosuhteissa on. Tällaisessa ajattelussa erilaiset sosiaalipoliittiset ja -huollolliset interventiot ovat keskeisiä. Siksi esimerkiksi lastensuojelussa myönnetään taloudellista tukea avoimuuden tukitoimena, siksi tehdään perhetyötä ja siksi pyritään tasoittamaan lapsen epäedullisia kasvuolosuhteita eri tavoin.

Sairas lapsi on kolmas tyyppi. Silloin lasten ja nuorten ongelmat tulkitaan sairauksiksi. Bestin mukaan lasten sosiaalisten ongelmien me-

dikalisointi on ollut vahvaa ja sen seurauksena monia lasten ongelmia kuten läheissuhteissa koettua väkivaltaa tai kouluongelmia lähestytään ikään kuin sairauksina. Sairaustulkinta kutsuu medikaaliprofessioiden edustajat ongelman ratkaisijoiksi. Yksi osoitus on lasten- ja nuortenpsykiatrisen tulkinnan ja hoidon vahvistuminen.

Neljäs tyyppi on lapsi uhrina, jolloin lasten sosiaaliset ongelmat nähdään toisten aiheuttamiksi. Toisilla tarkoitetaan ihmisiä – ei elämänolosuhteita kuten toisessa tyyppissä. Lapset voivat olla ulkopuolisten toimijoiden isien, äitien, median, väkivaltaviihteen, huumevälittäjien, kidnappaajien jne uhreja. Lasten sosiaalisten ongelmien vähentäminen tapahtuu estämällä toisten – aikuisten – lapsia vaurioittavaa toimintaa. Tuolloin keskeinen väline on juuri rajoittaminen niin, että lapset olisivat turvassa ja suojassa uhilta. Tämä näkemys on yksi lastensuojelun perusjuonteista – lasten suojeleminen vanhemmiltaan – vaikka se tehtävä helpolla piiloutuu.

Joel Bestin tyyppittely herättää monia kysymyksiä. Onko joku tyypeistä hallitseva? Kaikkia löytynee myös suomalaisesta, ei vain yhdysvaltalaisesta käytännöstä, mutta onko joku sellainen, jota systemaattisesti vahvistetaan?

Henkilökohtaisesti minua on askarruttanut se, miten, miksi ja millä seurauksilla on alettu vakiinnuttaa käsitettä "vaikeahoitoiset ja vaaralliset nuoret". Käsite tuli ymmärtääkseni joskus 1990 -luvulla ja sen käyttö on yhteydessä paitsi tämänkaltaisiksi määriteltyihin lapsiin ja nuoriin niin myös uudensuomen hoitokäytäntöihin ja -yksiköihin. Vaikeahoitoisuus ja vaarallisuus viittaavat sekä kapinoivaan että sairaaseen lapseen. Onko siis tämä se tapa, joka on vahvistumassa? Mitä se merkitsee sellaisiksi määritellyiksi tulille nuorille? Entä asiantuntijakäytännöille?

Ei ole merkityksetöntä, miten lasten ja nuorten ongelmia määritellään, miten niistä puhutaan ja miten huolta niiden määrästä, muutoksista ja luonteesta esitetään. Puhetavat luovat yleistä jaettua todellisuutta niin yleisesti ja yksilöllisesti kuin asiantuntijakäytäntöjen ja resurssien ohjauksen tasolla.

Ominaista lasten ja nuorten ongelmien määrittelylle on ulkokohtaisuus: lasten ongelmien määrittely on meidän – aikuisten, asiantuntijoiden, opettajien ja tutkijoiden – tekemää määrittelyä. Rinnalle mahtuu heikosti lasten ja nuorten omia määrittelyä. Tämä koskee tutkimusta ja asiantuntijakäytäntöjä ainakin osittain. Esimerkiksi Anneli Pohjola (2001) kirjoittaa nimenomaan nuorten kohdalla, että ongelmapuhe on niin hallitsevaa, että sitä tulisi alkaa purkaa ja arvioida uudestaan. Hän puhuu epäluottamuksesta, jota osoitamme nuoria kohtaan puhumalla

toistuvasti heidän syrjäytymisestään, syrjäytymisriskeistä tai kiinnittymisongelmista. Hän peräänkuuluttaa sitä, että meidän pitäisi luoda uudestaan luottamussuhde nuoriin. Jos luottaisimme nuoriin ja lapsiin, kysyisimme ehkä enemmän nuorten omien tulkintojen perään. Näistä saattaisi tulla varsin tärkeä rinnakkaistulkinta asiantuntija- tai aikuisläh- töisten tulkintojen rinnalle.

Haasteiden ja "poikkeuksellisten suuronnettomuuksien" kenttä

Lastensuojelutyön ja palvelujärjestelmän haasteiden kohtaamisessa on keskeistä se, että lastensuojelun toimenpiteiden dramaattisuutta – tai suuronnettomuusominaisuutta – ei tule väheksyä, mutta ei myöskään niiden elämäntilanteiden ja ongelmien dramaattisuutta, joita lapset elävät arkenaan. Miten tahansa lastensuojelua työnä tai järjestelmänä kehitetäänkin, tulee keskiössä olla se, että lastensuojelu on jotakin hyvin poikkeuksellista, erityistä, joissakin tilanteissa äärimmäisen välttämätöntä ja aina yksilöllisesti hyvin merkityksellistä.

Tuosta näkökulmasta on tärkeää, että lastensuojelun kehittämisessä on mukana myös juridis-hallinnollisista teemoista poikkeavia painotuksia. Juridiset ja hallinnolliset teemat ovat tärkeitä, koska on kyse puuttumisesta yksilöiden elämään ja oikeusturva pitää olla maksimoitu (niin paljon kuin se on mahdollista lastensuojelun kaltaisissa usein intressiritiirittäisissä tilanteissa), mutta rinnalla tulee painottaa yksilöiden kokemuksia.

Lasten, nuorten, äitien, isien, sisarusten ja työntekijöiden kokemuksia painottava näkemys haastaa rationaalisuutta korostavan, toimenpitekeskeisen tarkastelutavan. Marita Husso (2003) kirjoittaa tästä samasta naisten läheissuhteissa kokeman väkivallan osalta. Hänen mukaansa naisten kokemaa väkivaltaa tarkasteltu rationaalisena palvelujen käytön näkökulmasta. Se on kuitenkin niin syvästi yksilöä, tunteita ja perusolemusta koskettava asia, että sitä ei voi käsitellä samalla tavalla kuin esimerkiksi päivähoitopaikan hakua. Tästä tullaankin lastensuojelutyön ja palvelujärjestelmän kaikista keskeisimpään haasteeseen. Silloin, kun lastensuojelullisesti joudutaan järjestämään lapsen kasvu- ja vanhemmuussuhteet niin perustavanlaatuisesti uudestaan kuin huostaanotossa tehdään, tulee olla mahdollisuuksia, taitoja ja resursseja ottaa vastuu siitä, että huostaanotetulla lapsella on lähellään välittäviä pitkäkestoisia ihmissuhteita ja vahva ymmärrys omasta tilanteestaan. Ja mahdollisuus

suremiseen ja iloitsemiseen itselle ominaisilla tavoilla. Ja palvelujärjestelmän ja lastensuojelutyön tulee luoda nuo mahdollisuudet.

Tästä(kin) Petra Karhu (2001) kirjoittaa osuvasti oman kokemuksensa pohjalta:

"Kieltäytyessään tarjoamasta erityistä hellyyttä ja hoivaa kaltoin kohdelluille lapsille yhteiskunta ikään kuin kieltää sen tosiasian, että lapsi on kokenut erityisen kauheita asioita. Huonosti hoidetulla lapsella on oikeus olla katkera ja kokea erityisyyttä. Hänellä on oltava oikeus päästä erityishoivaan. Pahoinpidelty lapsi, joka vaikeista olosuhteista poispäästyään kaipaa hoitajalta huomiota ja on muutenkin kaikin tavoin vaativa, ei ole prinsssi tai prinsessa-kompleksinen vaan normaali lapsi."

"Lapsella on oltava oikeus erityiskohteluun, kunnes hänen tunnekokemuksiinsa on saatu rakennettua riittävästi eheyttä. On oltava lupa surra katkeruus pois. Miksi vanhempansa sosiaalisista syistä menettäneeltä lapselta odotetaan reippautta? Ei orvoksi jääneeltäkään kukaan odota hyviä suorituksia koulussa ja iloista mieltä."

Lähteet

- Aaltonen, S. & Honkatukia, P. 2002. Kovat kimmat otsikoissa ja otsikoiden takana. Teoksessa S. Aaltonen & P. Honkatukia (toim.) Tulkintoja työtöistä. Helsinki: SKS, 207–223.
- Auvinen, M. & Kaivosoja, M. 2003. Lapsen turvallisuus komplisoituneessa huoltoriidassa. Erityisselvitys sosiaali- ja terveysministeriölle. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. <http://www.vn.fi/stm/suomi/hao/tiedotteet/haotiedote2504.htm>
- Bardy, M., Salmi, M. & Heino, T. 2001. Mikä lapsiamme uhkaa? Raportteja 263. Helsinki: Stakes.
- Best, J. 1994. Troubling Children: Children and Social Problems Teoksessa J. Best (ed.) Troubling Children. New York: Aldine de Gruyter, 3–22.
- Cohen, S. 1973. Folk Devils and Moral Panics. Bungay: Paladin.
- Forsberg, H. & Nätkin, R. (toim.) 2003. Perhe murroksessa. Helsinki: Gaudeamus.
- Heino, T. & Pösö, T. 2003. Tilastot ja tarinat lastensuojelun tiedontuotantona. Yhteiskuntapolitiikka. Tulossa.
- Hurtig, J. 2003. Lasta suojelemassa – etnografia lasten paikan rakentumisesta lastensuojelun perhetyön käytännöissä. Acta Universitatis Lapponiensis 60. Rovaniemi.
- Husso, M. 2003. Parisuhdeväkivalta. Lyötyjen aika ja tila. Tampere: Vastapaino.

- Järventie, I. & Sauli, H.* (toim.) 2001. Eriarvoinen lapsuus. Porvoo: WSOY. Kansallinen sosiaalialan kehittämissohjelma 2003. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus. Julkaisu 11. Helsinki.
- Karhu, P.* 2000. Tuntemisesta tunnottomaksi. Teoksessa M. Bardy, J. Barkman & T. Janhunen (toim.) *Elämäni tarina*. Lukemisto lapsuuden kokemuksista lastenkodissa ja perhehoidossa. Helsinki: Stakes, 107–122.
- Pearson, G.* 1987. *Hooligan. A History of Respectable Fears*. Basingstoke: Macmillan.
- Pohjola, A.* 2001. Nuorten myyttinen ongelmallisuus. Teoksessa M. Suutari (toim.) *Vallattomat marginaalit*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Saurama, E.* 2003. Vastoin vanhempien tahtoa. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuksia 7. Helsinki.